

УКРАЇНСЬКИЙ КОМІТЕТ ДІАЛЕКТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ РЕЧОВИХ ДЖЕРЕЛ ІСТОРІЇ: НЕВТІЛЕНИЙ ПРОЕКТ МЕТОДОЛОГІЧНОЇ ПЕРЕБУДОВИ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО АРХЕОЛОГІЧНОГО КОМІТЕТУ ВУАН

Анна ЯНЕНКО

*Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник,
вул. Лаврська, 9, 01015, м. Київ, Україна, e-mail: pudovkina@ukr.net*

Форми організації науки, назви інституцій, їхня структура, кадровий склад детерміновані політикою держави у сфері науки, освіти, культури. Початок 1930-х років для української гуманітаристики став етапом граничної політизації, запровадження жорсткого партійно-ідеологічного контролю над інтелектуальним співтовариством, відпрацювання найбільш ефективних форм і прийомів цькування, переслідування й знищення *“ворожих більшовизмові ідей”* та їх носіїв – інтелектуалів. Насаджування *“догматичного марксо-ленінового підходу”* та нищення національної позитивістської парадигми супроводжувалося пошуками нових організаційних форм, інституціональними експериментами, реорганізаціями структур музейних, освітніх, академічних установ. Для Всеукраїнської академії наук (ВУАН) та її складових ці трансформації втілювалися через численні реструктуризації. Відтак висвітлено спроби представників *“старої”* академії в умовах посилення ідеологічного тиску, критики й самокритики реформувати роботу та випрацювати нові організаційні форми однієї з провідних археологічних інституцій УСРР – Всеукраїнського археологічного комітету (ВУАК). Вводимо до наукового обігу пропозиції Петра Курінного, вченого секретаря ВУАК, щодо утворення Українського комітету діалектичного дослідження речових джерел історії (УКРДЖІ) при II відділі ВУАН. Сформульовано мету запропонованих структурних змін, шляхи досягнення Комітетом ідеологічних завдань, обґрунтування назви реформованої установи, так звані *“бригадно-цехові”* засади роботи, перспективи подальшого інституціонального перетворення Комітету на інститут/академію, принципи членства в УКРДЖІ. Наголошено, що пропозиції реорганізації, які виклав П. Курінний, відповідали вимогам часу, рясніли лінгвоідеологемами, засуджували *“чисту”* археологію, мали на меті суттєво трансформувати форми організації вивчення історії матеріальної культури в межах академії. Утім, проект не одержав подальшого розвитку, ймовірно, через *“небажаність”* самого автора як представника *“старої”* академії, яку невдовзі винищила більшовицька влада.

Ключові слова: Всеукраїнська академія наук, Всеукраїнський археологічний комітет, Український комітет діалектичного дослідження речових джерел історії, інституціональна історія археології, 1930-ті роки.

Початок 30-х років ХХ ст. в історії української науки, зокрема гуманітаристики, традиційно асоціюється із граничною політизацією, запровадженням жорсткого партійно-ідеологічного контролю над інтелектуальним співтовариством, відпрацюванням найефективніших форм і прийомів цькування, переслідування і знищення *“ворожих більшовизмові ідей”* та їхніх носіїв – інтелектуалів. Насаджування *“догматичного марксо-ленінового підходу”* й нищення національної позитивістської парадигми супроводжувалося пошуками нових форм організації науки і культури, інституціональними експериментами, реорганізаціями структур музейних, освітніх, академічних установ. Для ВУАН та її складових ці трансформації втілювалися через численні реструктуризації із відповідними змінами назв підрозділів, установчих документів, кадрового складу інтелектуального осередку. Перші серйозні структурні зміни відбулися після виборів 29 червня 1929 р. дійсних членів академії. З орієнтацією

Рис. 1. Петро Курінний (1894–1972), Олександр Якубський (1891–?), Ігнатій Крачковський (1883–1951), Віра Крачковська (1884–1947), Агатангел Кримський (1871–1942). Київ. Лаврський музей культур та побуту. 1925 р. [НА ІА НАН України, ф. 10, спр. 54, арк. 26]

Fig. 1. Petro Kurinnyi (1894–1972), Oleksandr Yakubskiy (1891–?), Ihnatii Krachkovskiy (1883–1951), Vira Krachkovska (1884–1947), Ahatanhel Krymskiy (1871–1942). Kyiv. Lavra Museum of Cults and Life. 1925

науки на вирішення завдань індустріалізації розпочався процес “технізації” академії. Чергова реорганізація протягом 1930–1931 рр. призвела до ухвалення президією 8 квітня 1931 р. нової структури, закріпленої Статутом ВУАН, що його затвердив ВУЦВК наприкінці 1931 р. Із наступом марксистсько-ленінської ідеології особливого руйнування зазнали історичні установи. Після ухвалення рішення Центрального комітету Комуністичної партії (більшовиків) України щодо “зміни політики та тактики у відношенні до М. С. Грушевського та А. Ю. Кримського” політичний тиск спочатку виявився в закритті наукових установ, які працювали під їхнім керівництвом [Історія Національної Академії..., 1998; Правовий статус..., 2013]. ВУАН мусила “переозброїтися” відповідно до нових вимог більшовицької політики в царині гуманітаристики, враховуючи, зокрема, лист Й. Сталіна “Про деякі питання історії більшовизму” до редакції журналу “Пролетарська революція” 1931 р. [Ткаченко, 2009]. Зміни у структурі академії та кадровому складі відбувалися в атмосфері нищівної критики бригад обстеження/перевірки, “чисток” системи ВУАН, репресій, що мали на меті “оздоровлення історичної ділянки ВУАН”, оскільки “з усіх ділянок наукової роботи історичний цикл був самим небезпечнішим місцем”. Серед “ненадійних” працівників історичного циклу опинилися “численна нацдемівсько-петлюрівська «школа» грушев'янців” та “шкідники археологічного фронту – [В.] Козловська, [О.] Новицький, [П.] Курінний, [М.] Ткаченко і їх «зміна»” [НА ІА НАН України, ф. ВУАК, спр. 487, арк. 18].

Характерними ознаками структурної організації академічних установ історичного циклу (Всеукраїнського археологічного комітету (ВУАК), Етнографічної комісії, Кабінету антропології ім. Ф. Вовка, кафедри преісторії, Археологічного музею, Музею етнології та

Музею діячів) впродовж 1928–1932 рр. визнали розпорошеність, відокремленість, ізольованість, що йшли в розріз із “радянськими принципами планової побудови установи” і швидше відповідали “структурним принципам конспіративної роботи С[пілки] В[изволення]У[країни] та С[пілки]У[країнської]М[олоді]”, мали “островний”, “удільно-князівський” вимір, паралелізм у роботі, “безпринципну склочну боротьбу” між установами й окремими академіками тощо [НА ІА НАН України, ф. ВУАК, спр. 483, арк. 38–39].

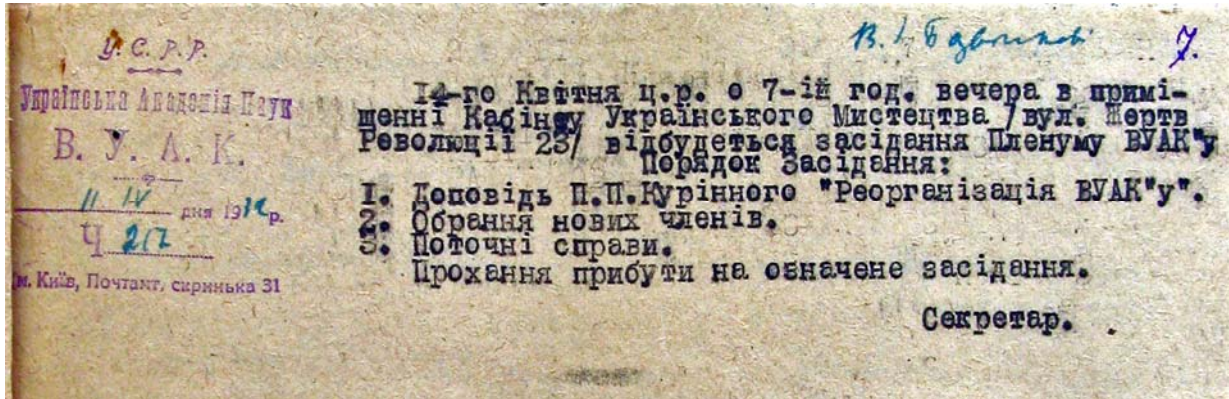

Рис. 2. Оголошення про засідання пленуму ВУАК від 11 квітня 1932 р.

Fig. 2. The announcement of the meeting of All-Ukrainian Archaeological Committee plenum. April 11, 1932

На початку 1930-х років бригада перевірки газети “За радянську академію!” у складі Н. Байорис, Костенка, К. Лазаревської й Т. Мовчанівського викрила “обурливі факти бездіяльності та прикрого шкідництва” у таких академічних галузях науково-теоретичного фронту, як мовознавство, мистецтвознавство, музейна робота тощо. “Найбільш відсталими науковими закладами Академії Наук” були визнані ВУАК і Кабінет антропології ім. Ф. Вовка – структурні підрозділи із “виразним антирадянським ідеологічним та методичним спрямованням своєї діяльності”, “легальна наукова база для акумуляції клясово-ворожих радянській науці сил”, “певний соціальний конгломерат з февдально-кадетських, національно-буржуазних та соціал-фашистських компонентів”. Археологів, антропологів й мистецтвознавців, що працювали в цих установах, звинувачували у відвертій пропаганді буржуазно-націоналістичних і попівсько-ідеалістичних концепцій на противагу реалізації “Марксо-Ленінових принципів у студіях історії суспільства”. У роботі ВУАК “викрили” “академічну відірваність від революційного життя, консерватизм думки і методи, дрібно-буржуазну апологетику «народного мистецтва», націоналістичні та біологічно-расові концепції в історії суспільства, формалізм, механіцизм й інші характерні складники дворянсько-буржуазної науки”, цілковиту безплановість науково-дослідної роботи; “цехову замкненість”, “сліпе наслідування системи і методи західньо-європейської буржуазної археології”, “занурення в формально-типологічну методу”, “переспівування клясово ворожих пролетаріяту” теорій і концепцій [НА ІА НАН України, ф. ВУАК, спр. 483, арк. 21–24; За соціалістичну перебудову..., 1933]. ВУАК охарактеризували як “«Салон» ак. Новицького на Трехсвятській вул., де відбувалися зрідка «камерні» вечори – засідання, аматорів української старовини, без будь-якої бази не то що на периферії, але і в Києві” [НА ІА НАН України, ф. ВУАК, спр. 483, арк. 38зв.].

В умовах посилення ідеологічного тиску, критики й самокритики, представники “старої” академії почали робити спроби “гальванізувати” ВУАК, випрацювати нові організаційні форми установи. Петро Курінний, який обіймав посаду вченого секретаря ВУАК, у звіті про роботу інституції за 1931 р. наголошував, що зміни в напрямках діяльності призвели наприкінці року до постановки питання щодо структурної реорганізації, оскільки “стара” структура, незмінна з 1924 р., відображала традиції “старої” академії (рис. 1). “Вузькі” організаційні форми ВУАК не відповідали завданням науки “на сучасному етапі соціалістичного будівництва”. “Колосальне”

будівництво актуалізувало потребу активізації охоронних теренових досліджень (Дніпрельстан, Маріуполь, комунальні підприємства Києва тощо), а *“боротьба на ідеологічному фронті проти спадщини буржуазної науки”* загострила потребу методологічно *“переозброїтись на засадах марксо-ленінової науки”*. Задовольнити ці потреби при старій структурі ВУАК і напрямах роботи, на думку П. Курінного, було надзвичайно складно. У звіті визначено такі хиби в роботі ВУАК, як відсутність єдиного плану для всіх археологічних установ, наявність *“мертвих членів”*, формалізм, еkleктизм й інші методи *“старої буржуазної науки”*, недостатня розробка методологічних питань тощо. Ці помилки й хиби мали бути виправлені через *“перебудову”* інституції [НА ІА НАН України, ф. ВУАК, спр. 380, арк. 37–37зв.].

Реорганізація ВУАК мала відбутися впродовж січня 1932 р. Зокрема, на засіданні пленуму ВУАК 19 січня запланували заслухати доповідь П. Курінного *“Критика праці ВУАК та його реорганізація”* [НА ІА НАН України, ф. ВУАК, спр. 441, арк. 1], утім, у протоколі засідання цей виступ не зафіксовано. Повторно пропозиції вченого секретаря щодо реорганізації мали прозвучати на засіданні 14 квітня [НА ІА НАН України, ф. ВУАК, спр. 441, арк. 7] (рис. 2). Згідно з протоколом, у квітневому обговоренні доповіді П. Курінного взяли участь М. Вайнштейн, М. Ткаченко, М. Новицька, М. Венгрженовська й ін. Присутні ухвалили переробити запропонований проект відповідно до висловлених зауважень і представити під час наступного пленуму [НА ІА НАН України, ф. ВУАК, спр. 441, арк. 8]. До порядку денного засідання 29 червня 1932 р. був внесений пункт *“Справа реорганізація ВУАК”* [НА ІА НАН України, ф. ВУАК, спр. 441, арк. 12], утім протокол не зафіксував розгляду цього питання [НА ІА НАН України, ф. ВУАК, спр. 441, арк. 13].

Спершу П. Курінний запропонував членам ВУАК *“Схему реорганізації ВУАК в Комітет діалектичного дослідження річових джерел історії при Соціально-економічному відділі ВУАН”*, згідно з якою установа мала вивчати *“річові джерела історії”*, бути частиною II відділу ВУАН, працювати комісіями, створеними за формаційною ознакою (первісного, рабовласницького суспільства, феодалізму, капіталізму). Комісії мали працювати пленарними засіданнями *“усіх разом для знищення в їх роботі шкодливої відірваності суспільних явищ і дослідників один від одного”*, робота в кожному окремому напрямку повинна була відбуватися *“бригадно”*. Студії із питань технології мали фокусуватися на проведенні експертиз: геологічної, зоологічної, ботанічної, хімічної, нумізматичної, палеографічної, сфрагістичної, епіграфічної, різних технологічних, антропологічної, лінгвістичної, реставраційної тощо. При Комітеті планували створити допоміжні структурні одиниці: бібліотеку, лабораторію, *“Музей археологічної технології та техніки дослідів”*, фототеку, картотеку, *“малу”*. Керувати роботою інституції повинна була президія у складі голови, очільника методичної роботи, заступника голови, ученого секретаря та голів комісій. У перспективі Комітет мав перетворитися на інститут із відповідними відділами [НА ІА НАН України, ф. ВУАК, спр. 441, арк. 6].

Ймовірно, саме на засіданні пленуму ВУАК 14 квітня 1932 р. П. Курінний запропонував до обговорення проект перетворення установи на Український комітет діалектичного дослідження речових джерел історії (УКРДЖІ).

Проект реорганізації Всеукраїнського археологічного комітету¹

I. Метою реорганізації ВУАКу є:

1) Утворити таку організаційну форму цього закладу (що досліджує речові оформлення людської діяльності, як джерело історичного знання), що могла б зробити його струментом культурної революції на шляхах до соціалізму.

2) Поставити цей заклад на боротьбу за марксо-ленінську науку, за чистоту її, на боротьбу з ворожими буржуазними концепціями і методами дослідження.

3) Поставити його на шлях наукової координації та планування дослідів УСРР, систематичного підсумовання здобутків радянської та буржуазної науки для потреб діалектичного пізнання процесу розвитку суспільства на речових виявах його діяльності, як

¹ Документ подано мовою оригіналу зі збереженням усіх орфографічних і стилістичних особливостей.

особливости суспільного буття, на послугах марксистсько-ленінового історичного дослідження.

4) Підпорядкувати всю дослідчу практичну роботу та теоретичні студії завданням класової боротьби і соціалістичного будівництва, зробивши апарат ВУАКу з цією метою найгнучкішим, найгострішим та найозброєнішим (і кваліфікаційно, і організаційно).

II. Цими шляхами має бути [д]осягнене політичне завдання – поставити так звану археологію, з усіма допоміжним до неї галузями знань на службу найактуальніших проблем соціалістичного будівництва в галузі ідеології і культурної революції, знищивши можливість зробити її заслоном класового опору соціалізму, зробити з так званої археології не самоціль, а засіб пізнання суспільства в його історичній динаміці.

III. Назва установи:

1) Для того, щоб знищити всі невиразности та недомолвки щодо меж і напрямку вищого дослідчого закладу 2-го відділу ВУАН, треба утриматися від користання беззмістовним, реакційним терміном “археологія”, взявши для реорганізованої установи таку назву, що має оформлювати внутрішній зміст роботи установи:

«Український Комітет діалектичного дослідження речових джерел історії при 2-му відділі ВУАН» (УКРДЖІ).

Це треба зробити от чому:

а) Археологія не може й не повинна бути наукою заради самої науки поза єдиною марксистською наукою історії суспільства.

б) Саме з цих позицій УКРДЖІ має провадити боротьбу з такими напрямками соціологічних студій: біологізм (преісторією, палеоетнологією, етнологією, антропологією), географізм, ідеалізм, поповщиною тощо.

в) В єдиному суцільному дослідчому процесі вивчення суспільства вона повинна виконувати завдання, яке одержано від потреб цього досвіду. Досліджувати речові оформлення (речі) суцільної діяльності, як джерело пізнання закономірности цієї діяльності, а не самого джерела, як самоцілі.

г) Виходячи з цього настановлення, треба дати рішучу відсіч всім тим, що несвідомо намагаються замінити справжній осяг археологічного (в новому розумінні) способу історичного дослідження речових фактів: і базисного, і ідеологічного порядку (релігія, мистецтво, право, наука тощо) лише історією техніки, все одно, чи вузько її розуміючи (боротьба проти Бухаринського техніцизму, концепцій проф. Данилевського), чи широкого (тов. Федчишин) та використати саме для цього дослідчого цикла ленінський термін “матеріальна культура”, як прикладений В. І. Леніним до інших умов, випадка, а в даному разі непридатний через неохват ним саме тих явищ нематеріальної культури, що є об’єктом археологічного пізнання з речей матеріальної культури (власність рабство, феудалізм тощо).

д) Розуміння об’єкту “археологічного дослідження”, яко “речове джерело” історії не суперечить висловам класиків марксизму.

е) Виділення речових джерел в окремий дослідчий об’єкт дасть змогу удосконалити методи діалектичної інтерпретації цих джерел, цілком відмежовуючи сферу археологічного дослідження від археографічного, лінгвістичного, фольклорного.

ж) Етнографії при цьому залишається пізнання методом наочного спостереження людської діяльності, звичаїв, забобонів, в їх кінетичному, психічному вияві, в їх стичности та залежности від речових оформлень людської діяльності, як виявів робочої організації енергії (процеси праці, танок тощо).

з) З мистецтвознавством археологічне джерелознавство творить тотожність [в] історичній частині, але цілком відхиляється від нього в сфері специфікума мистецького аналізу – оцінки якісних показників мистецького вислову думання використання виразности засобів мистецького вислову в часі, просторі та впливові на споживача мистецтва.

і) УКРДЖІ має досліджувати пам’ятки. Звідси виходить боротьба з усіма реакційними, псевдонауковими працями “естетів”, релігійників, що використовують джерела історії для

збудження емоцій, а не знання, заміняють документальність настроями, духом, там, де потрібним документ, його аналіз.

к) УКРДЖІ має діалектично досліджувати речові джерела та їх комплекси. Звідси рішуча боротьба за чистоту марксо-ленінової науки проти формалізма, механіцизма, ідеалізма, еkleктизма, речового фетишизма, меншевикуючого ідеалізма, різних форм буржуазної контрабанди тощо.

л) На найближчий час організаційною формою установи має залишитися комітет, як заклад колективної роботи службового апарату установи, разом з запрошеним колективом високо кваліфікованих фахівців УСРР.

м) На початок другої п'ятирічки УКРДЖІ має стати окремим інститутом УІРДЖІ, що увійде в комбінат соціально-економічного відділу ВУАН.

н) На початок третьої п'ятирічки УІРДЖІ перетвориться в Академію дослідження речових джерел історії (УАРДЖІ), як складова частини української Академії Наук.

о) В назві установи треба залишити назву "український" для відрізнення від інших подібних установ, інших країн і республік.

п) Обсяг роботи установи – виходячи з конкретного українського матеріалу – досліджувати пам'ятки матеріальної культури всесвіта.

IV. Структура установи.

1) Структура установи має відповідати повністю тим завданням, що на ню покладено: вивчати процес суспільного розвитку з класових пролетарських позицій.

2) Це може бути досягнене лише об'єднанням дослідної енергії, в напрямкові виявлення формаційного розвитку людства, як єдиного для всесвіту моністичного процесу розвитку людства, ріжноманітного в виявах.

3) Тому весь комплекс праці УКРДЖІ поділяється на комісії-цехи, що мають зосереджувати свою роботу на дослідженні таких формацій: первісного суспільства, рабовласницького, феодално-кріпосницького, капіталістичного.

4) З огляду на потребу суворо-моністичного дослідження процесу розвитку людства основні розробки цехів-комісій мають обговорюватися лише на пленарних засіданнях УКРДЖІ з участю потрібних експертів та представників марксо-ленінових дослідчих установ.

5) Розробки джерел речових соціалістичної формації УКРДЖІ не веде, тому, що економічне статистичне вивчення формацій, в межах ВУАН провадиться Інститутом Соціалістичної реконструкції, а відповідні технічні розробки провадять відповідні Інститути.

6) Отже з прийняттям цієї структури УКРДЖІ касується розподіл ВУАКу на відділи – мистецький та археологічний, касуються всі комісії і утворюються цехи за формаційною ознакою.

7) Для тимчасових, термінових тематичних робіт можуть, за постановою цехів або пленумів, утворюватися бригади (експозиційні та тематичні).

8) На найближчий час мають бути утворені такі операційні бригади:

а) Боротьби з буржуазними концепціями закордону.

б) Схеми докласового суспільства на Україні.

в) Боротьба з буржуазними концепціями на терені СРСР (бригада критики й самокритики).

г) Боротьба з буржуазною контрабандою в історії релігії.

д) Методів польового та камерального дослідження з Музеєм археологічної технології та технікою.

9) Попередні розробки доводять, що криза археологічного дослідження в капіталістичних країнах є наслідок кризи усіх ділянок археологічного дослідного процесу, як наслідку буржуазного ідеалістичного його спрямування.

10) Ця криза виявляється:

а) У відсутності матеріалістичного пізнання фактів.

б) В буржуазних споглядальних методах спостереження фактів.

- в) В анархії, суб'єктивізмі, методики дослідчого процесу.*
- г) В ідеалістичному напрямкові і техніці польових дослідів.*
- д) У ворожій діалектичному матеріалізові анархічній концепції фактів та буржуазно-філософському освітленні їх.*

11) Для боротьби за марксо-ленінову установку дослідів при УКРДЖІ, крім комісії та бригад для угрунтовання їх дослідів утворюється лабораторія археологічної технології та експертизи з музеєм при ній такого складу:

- а) Експертиза геологічна-стратиграфічна.*
- б) Зоологічна.*
- в) Ботанічна.*
- г) Механічної технології.*
- д) Хемічної технології.*
- е) Виробничої антропології.*
- ж) Нумізматична.*
- з) Пам'яток друкарства.*
- і) Мінералогічна.*
- к) Геральдично-сфрагістична.*
- л) Лінгвістично-палеографічно-епіграфічна.*
- м) Термінології, словника та мапи.*
- н) Архітектури та інженерії.*
- о) Реставраційно-репродукційної.*
- п) Історії техніки.*
- р) Техніки дослідження.*

12) Для роботи лабораторії археологічної технології та експертизи запрошуються найвищої якості спеціалісти, що стоять на ґрунті діалектичного матеріалістичного дослідження, провадячи роботу по завданням УКРДЖІ, на його кошти. На правах дійсних членів його, з правом рішучого голоса в питаннях свого фаху.

13) При кожній експертній бригаді утворюється кадр асистентів.

14) Роботою лабораторії керує безпосередньо Президія УКРДЖІ.

V. Членство УКРДЖІ.

Членами УКРДЖІ можуть бути:

1) Дійсними членами – фахівці дослідники, що мають відповідну наукову кваліфікацію або виявили себе витриманими дослідниками діалективами історичного розвитку суспільства УСРР або є активними експедиційними дослідниками.

2) Члени експерти.

3) Асистенти УКРДЖІ.

4) Аспіранти УКРДЖІ.

5) Ляборанти-реставратори.

6) Практиканти УКРДЖІ.

Всі названі особи мусять вести систематичну роботу при УКРДЖІ, відвідувати його пленарні засідання для колективного опрацьовання тем.

Примітка I: Експерти в пленарні засідання викликаються при потребі.

Примітка II: Фіктивне членство не припускається.

Примітка III: Представлення до УКРДЖІ у виправдання роботи робот виконаних для інших установ, а також передача работ УКРДЖІ іншим установам забороняється.

Примітка IV: Кількість членів УКРДЖІ, склад Президії, операційні пляни затверджує другий Відділ ВУАН [НА ІА НАН України, ф. ВУАК, спр. 441, арк. 9–10зв.].

Пропозиції реорганізації, викладені вченим секретарем ВУАК, відповідали вимогам часу, рясніли лінгвоідеологемами (“боротьба за чистоту марксо-ленінової науки”, “комбінат”, “цехи за формаційною ознакою”, “ворожі буржуазні концепції” тощо), засуджували “чисту” археологію, мали на меті суттєво трансформувати форми організації вивчення історії

матеріальної культури “як процесу суспільного розвитку з класових пролетарських позицій” у межах академії. Утім, проект П. Курінного не одержав подальшого розвитку, ймовірно, через “небажаність” самого автора як представника “старої” академії, котрого невдовзі звинуватили у “вузько-технічному академізмі” [Яненко, 2016] та заарештували в лютому 1933 р. як очільника “теплої компанії українських націоналістів” [Маньковська, 1998]. Натомість Наркомат освіти УСРР надіслав “на постійну керівну роботу у ВУАК партійного історика матеріальної культури Козубовського Ф. А.” [детально див.: Колеснікова, Павленко, 2017]. Партійний очільник залучив нові ідеологічно виважені кадри і поступово організував усю наукову роботу на засадах марксизму, що призвело до “помітних зрушень і «радянзації» ВУАКу”. “Основним заходом соціалістичної перебудови” всіх установ та організацій, що здійснювали вивчення історії матеріальної культури в академії, стала їх реорганізація/ліквідація/акумуляція через створення Секції історії матеріальної культури при історичному циклі II відділу ВУАН навесні 1933 р. [НА ІА НАН України, ф. ВУАК, спр. 483, арк. 28].

ЛІТЕРАТУРА

За соціалістичну перебудову роботи Археологічного комітету й Кабінету антропології ВУАН // За Радянську академію! (1933). – № 13.

Історія Національної Академії наук України, 1929–1933: документи і матеріали / Нац. акад. наук України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. (1998). – Київ: б. в. – 542 с.

Колеснікова В. А., Павленко С. В. (2017). “...Моїм особистим бажанням є – не поривати з науково-дослідною працею...”: нариси життя Ф. А. Козубовського” // АДІУ. – Вип. 4(25). – С. 11–55.

Маньковська Р. В. (1998). Архівно-слідчі справи як джерело дослідження репресій серед музейників 30-х рр. // Архівно-слідчі справи репресованих: науково-методичні аспекти використання: Збірник наукових праць. – Київ. – С. 85–89.

НА ІА НАН України. – Ф. ВУАК. – Спр. 380. – 68 арк.

НА ІА НАН України. – Ф. ВУАК. – Спр. 483. – 58 арк.

НА ІА НАН України. – Ф. ВУАК. – Спр. 487. – 49 арк.

НА ІА НАН України. – Ф. 10. – Спр. 54. – Арк. 26.

Правовий статус Національної академії наук України: історія та сучасність / НАН України, Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. (2013). – Київ: Юридична думка. – 702 с.

Ткаченко В. В. (2009). Вплив листа Й. В. Сталіна “Про деякі питання історії більшовизму” до редакції журналу “Пролетарська революція” на наукове життя в Україні (30-і роки ХХ ст.) // Гілея. – Вип. 21. – С. 75–84.

Яненко А. (2016). Обстеження наукової та експозиційної роботи музеїв м. Києва 29 листопада 1932 р. в контексті історії вітчизняного музейництва // Від України до УРСР. – Київ: Інститут історії України. – С. 237–265.

REFERENCES

Za sotsialistychnu perebudovu roboty Arkheolohichnoho komitetu y Kabinetu antropologii Vseukrainskoi akademii nauk. (1933). *Za Radiansku akademiiu!*, 13 (in Ukrainian).

Istoriia Natsionalnoi Akademii nauk Ukrainy, 1929–1933: dokumenty i materialy. Natsionalna akademiia nauk Ukrainy, Natsionalna biblioteka Ukrainy im. V.I. Vernadskoho. (1998). Kyiv: b.v., 542 p. (in Ukrainian).

Kolesnikova, V. A., & Pavlenko, S. V. (2017). “...Moim osobystym bazhanniam ye – ne poryvaty z naukovo-doslidnoiu pratseiu...”: narysy zhyttia F.A. Kozubovskoho. *Archaeology and Ancient History of Ukraine*, 4(25), 11–55 (in Ukrainian).

Mankovska, R. V. (1998). Arkhivno-slidchi spravy yak dzherelo doslidzhennia represii sered muzeinykiv 30-kh rr. *Arkhivno-slidchi spravy represovanykh: naukovo-metodychni aspekty vykorystannia: Zbirnyk naukovykh prats*, Kyiv, 85–89 (in Ukrainian).

Naukovyi arkhiv Instytutu arkheolohii, Natsionalna akademiia nauk Ukrainy. F. Vseukrainska arkheolohichna komisiiia. Spr. 380. 68 ark. (in Ukrainian).

Naukovyi arkhiv Instytutu arkheolohii, Natsionalna akademiia nauk Ukrainy. F. Vseukrainska arkheolohichna komisiia. Spr. 483. 58 ark. (in Ukrainian).

Naukovyi arkhiv Instytutu arkheolohii, Natsionalna akademiia nauk Ukrainy. F. Vseukrainska arkheolohichna komisiia. Spr. 487. 49 ark. (in Ukrainian).

Naukovyi arkhiv Instytutu arkheolohii, Natsionalna akademiia nauk Ukrainy. F. 10. Spr. 54. Ark. 26 (in Ukrainian).

Pravovyi status Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy: istoriia ta suchasnist. NAN Ukrainy, Instytut derzhavy i prava im. V. M. Koretskoho. (2013). Kyiv: Yurydychna dumka, 702 p. (in Ukrainian).

Tkachenko, V. V. (2009). Vplyv lysta Y.V. Stalina "Pro deiaki pytannia istorii bilshovyzmu" do redaktsii zhurnalu "Proletarska revoliutsiia" na naukovye zhyttia v Ukraini (30-i roky XX st.). *Hileia*, 21, 75–84 (in Ukrainian).

Yanenko, A. (2016). Obstezhennia naukovoï ta ekspozytsiinoï roboty muzeiv m. Kyieva 29 lystopada 1932 r. v konteksti istorii vitchyznianoho muzeinytstva. *Vid Ukrainy do URSR*, Kyiv: Instytut istorii Ukrainy, 237–265 (in Ukrainian).

*Стаття: надійшла до редакції 10.10.2018
прийнята до друку 6.12.2018*

**THE UKRAINIAN COMMITTEE OF DIALECTIC STUDY OF HISTORICAL MATERIAL SOURCES:
THE NON-INCARNATE PROJECT OF METHODOLOGICAL REORGANIZATION
OF THE ALL-UKRAINIAN ARCHAEOLOGICAL COMMITTEE OF THE ALL-UKRAINIAN
ACADEMY OF SCIENCES**

Anna YANENKO

*National Kyiv-Pechersk Historical and Cultural Reserve,
Lavrska St., 9, 01015, Kyiv, Ukraine, e-mail: pudovkina@ukr.net*

The policy in the science, education and culture field determine forms of science organization, names of institutions, their structures and staff. The beginning of the 1930s for the Ukrainian humanities became the stage of edged politicization, realization of tough party-ideological control over the intellectual community, implementation of significant effective forms and persecution ways and destruction of "hostile ideas for Bolshevism" and bearers of these ideas – intellectuals. The implanting of the "dogmatic Marxism-Leninism approach" and the elimination of the national positivism paradigm were accompanied by looking for new organizational forms, institutional experiments, reorganizations of the museums, educational and academic institutions. For the All-Ukrainian Academy of Sciences (VUAN) and its components, these transformations were carried out by numerous restructurings. The article deals with the "old" Academy representatives' attempts, under the ideological pressure of circumstances, criticism and self-criticism, to reform the work and create new organizational forms for the one of leading archaeological institutions in the Ukrainian SSR – the All-Ukrainian Archaeological Committee. The author introduces Petro Kurinnyi's proposition concerning an establishment of the Ukrainian Committee of Dialectic Study of Historical Material Sources of the VUAN for scientific use. The goal of the proposed structural changes, ways of achieving the ideological tasks of the Committee, justification of the names of the reformed institution, so-called "brigade-shop" principles of work, perspectives of further institutional transformation of the Committee into the Institute/Academy, membership principles of the UkrDZHI are defined. It's emphasized that the offers for reorganization stated by an academic secretary of the VUAK, were up to the times, abundant with ideologemes, censured the "pure" archeology and had to transform the forms of research the history of material culture within the Academy. However, the Petro Kurinnyi's restructuring project didn't get further development, presumably, due to the "undesirability" of the author as a representative of the "old" Academy, which was physically destroyed by the Soviet authorities soon.

Key words: All-Ukrainian Academy of Sciences, All-Ukrainian Archaeological Committee, Ukrainian Committee of Dialectic Study of Historical Material Sources, institutional history of archaeology, 1930s.